

Junius' aantekeningen in Sidneys werken, die in de Leidse universiteitsbibliotheek worden bewaard maar tot op heden nauwelijks de aandacht hadden getrokken.

Nieuw licht wordt ook geworpen op Junius als preceptor en als dichter. Chris L. Heesakkers geeft een editie (met inleiding en Engelse vertaling) van een kort en populair pedagogisch geschrift *Paraenesis*, dat de preceptor voor zijn pupil Aubrey de Vere schreef. Samen met Rolf H. Bremmer publiceert en vertaalt hij twee anti-katholieke epigrammen en schrijft ze toe aan de jonge Junius. Hij heeft vast gedicht, evenals al die andere humanisten, maar zo te zien is er geen groot poëet aan hem verloren gegaan. Een dramatisch aspect van zijn carrière komt tot leven in het artikel van Bremmer en Reina Râcz, met een editie van een schriftelijk verhoor van Junius in het Engels, over het proces om achterstallig salaris dat hij jarenlang tegen zijn broodheren de Howards voerde.

Een zeer doorwrochte bijdrage van Ph. H. Breuker (reeds eerder gepubliceerd maar nu bijgewerkt) handelt over Junius als germanist, in het bijzonder over zijn belangstelling voor de Friese taal en literatuur. Zijn buitengewone talenkennis van zowel de dode als de levende Germaanse talen krijgt nog extra reliëf door de beschrijving die E. G. Stanley geeft van de manuscripten van Junius die in de Bodleian library worden bewaard. Hier zien wij de geleerde aan de noeste arbeid, eindeloos manuscripten exciperend en analyserend. 'I think he would have envied our computer technology: he would have taken to tagging and the establishing of a database as a duck takes to water', is Stanleys commentaar (163). Zijn betrekkingen met zijn drukkers en het gebruik van gedeeltelijk nieuw ontworpen lettertypes vormen het onderwerp van Peter J. Lucas, die daarmee een degelijk fundament voor verder boekhistorisch onderzoek legt. Bremmer presenteert een voorlopige lijst van de uit alle hoeken en gaten bijeengezochte correspondentie en Sophie van Romburgh geeft een volmacht van de oude Junius voor Vossius, alsmede zijn testament uit.

Deze bundel brengt niet alleen veel nieuws, maar draagt ook een zekere bezielde geestdrift van de auteurs met betrekking tot de studie van leven en werken van Junius over op de lezer. Aan het einde van het boek staan illustraties, waarvan sommige de verpletterende geleerdheid van deze late humanist nog eens extra beklemtonen. Hij is de aandacht van de huidige geleerden meer dan waard en deze bundel doet hem recht.

M. E. H. N. Mout

H. J. M. Nellen, J. Trapman, ed., *De Hollandse jaren van Hugo de Groot (1583-1621). Lezingen van het colloquium ter gelegenheid van de 350-ste sterfdag van Hugo de Groot ('s-Gravenhage, 31 augustus-1 september 1995)* (Hilversum: Verloren, 1996, 220 blz., f40,-, ISBN 90 6550 546 6).

Het Delfts orakel heeft in de geschiedschrijving niet over gebrek aan belangstelling te klagen gehad. Van Brandt tot Nellen heeft een legertje biografen zich op hem gestort. Toch laat een uitvoerige, kritische levensbeschrijving na 350 jaar nog altijd op zich wachten. De oorzaak is niet gelegen in gebrek aan bronnenmateriaal; de uitgave van de briefwisseling van De Groot is nagenoeg voltooid. De oorzaak is evenmin gelegen in de aantrekkingskracht van het onderwerp, al vormen de lange tijdspanne, De Groots veelzijdige activiteit en zijn moeilijk grijpbare persoonlijkheid niet bepaald een aanmoediging. In afwachting van het grote werk moeten wij ons tevreden stellen met vijftien lezingen over De Groot in zijn Hollandse periode. Deze zijn gegroepeerd rond vier onderwerpen: juridische, literaire, politieke en theologische zaken.

Onder het juridisch vaandel valt een bonte lading. C. M. Ridderikhoff bekijkt aan de hand

van het lacuneuze bronnenmateriaal de universitaire studie van De Groot te Leiden en Orléans (1594-1598). F. Egmond signaleert vluchtig enige aspecten van het patronagesysteem waarin De Groot in zijn jonge jaren gedijde. R. Huijbrecht inspecteert het werkterrein van de advocaat-fiscaal van Holland, het ambt dat De Groot jarenlang zonder enthousiasme bekleedde (1607-1614); de auteur laat de instructie puntsgewijs de revue passeren, zonder op de feitelijke rechtspleging in te gaan. En C. G. Roelofsen stelt De Groots verdediging van de agressie van de VOC aan de orde; de bedoeling van de studie ontgaat mij enigszins.

De literaire vlag kan de lading beter dekken. H. J. van Dam bevestigt de roep van het wonderkind; De Groot gaf als piepjong filoloog te Leiden blijk van uitzonderlijke belesenheid, kritische zin en onafhankelijkheid. A. Eyffinger plaatst enige kanttekeningen bij diens onvolledig en onvoldragen jeugdwerk *Parallelem rerumpublicarum*, waarvan hij een nieuwe editie verzorgt. F. R. E. Blom benadrukt de toenemende waardering voor de poëzie in de landstaal in het eerste kwart van de zeventiende eeuw. De Groot oefende daarop geen invloed uit, zoals ook A. Leerintveld onderschrijft.

Het politiek bedrijf komt er in het boek bekaaid af; dit versterkt het beeld van een wereldvreemde intellectueel die in de politiek verdwaald is geraakt. J. G. Smit werpt aan de hand van onbekend archiefmateriaal nieuw licht op De Groot als pensionaris van Rotterdam (1613-1618); de concentratie op de stedelijke kant van het ambt trekt het schouwtoneel enigszins scheef. H. W. Blom meent in de politieke theorie een overgang van het aristocratisch républicanisme naar de *constituât) mixta* te ontwaren, met 1618 als omslagpunt. Het komt mij voor dat hij in te hoge sferen vertoeft en de monarchale component vóór 1618 veronachtzaamt. De bijdrage van A. Th. van Deursen vormt een vreemde eend in de detaillistische bijt: met enige forse penseelstreken worden de bestandswisten geschilderd, zoals altijd haarscherp en alleen in schijn onpartijdig. De Groot ontbreekt bij de laatste twee auteurs op het appèl, hoewel het relaas gemakkelijk om hem had kunnen worden gedrapeerd.

Het theologisch aspect ten slotte is ruimschoots vertegenwoordigd. H. J. M. Nellen beklemtoont in navolging van Romein aan de hand van de vriendschap met Wtenbogaert het principieel en star karakter van De Groot, die nimmer wilde terugkomen op het ideaal van verdraagzaamheid uit zijn jonge jaren. E. Rabbie onderschrijft dit oordeel; hij beargumenteert met behulp van het onlangs door hem uitgegeven tractaat *Ordinum Hollandiae ac Westfrisiae pietas* (1613) dat ook De Groots ideeën over de verhouding tussen kerk en staat van concreet naar abstract evolueerden zonder van inhoud te veranderen. R. van de Schoor komt tot de slotsom dat De Thou en Andrewes gereserveerd stonden tegenover de irenische denkwereld van Cassander; de relatie met De Groot blijft schimmig. En B. J. Spruyt beschouwt het beroep van De Groot op Bullinger en Bucer illustratief voor de voorliefde van remonstranten voor een historische argumentatie tegenover de contraremonstrantse beklemtoneing van de historische ontwikkeling; men vraagt zich af of de tegenstelling niet wordt verabsoluteerd.

De bundel bevat een aantal goed geschreven detailstudies, die meer de huidige stand van zaken aangeven dan nieuwe perspectieven openen. Sommige onderwerpen en motieven keren in meerdere studies terug, andere komen in geen enkele ter sprake. Het boek illustreert de fragmentatie van het onderzoek; een samenhangend beeld van De Groot in zijn Hollandse jaren wordt niet verschaft en een poging tot psychologische ontleding van het orakel wordt niet ondernomen. Het werk lijkt mij meer geschikt voor vakgenoten dan voor een breder publiek, ondanks de wervende flaptekst en inleiding.

J. Jansen, ed., *Omnibus idem. Opstellen over P. C. Hooft ter gelegenheid van zijn driehonderdvijftigste sterfdag* (Hilversum: Verloren, 1997, 198 blz., ISBN 90 6550 564 4).

Ter gelegenheid van het overlijden van P. C. Hooft drieëneenhalve eeuw geleden hebben negen neerlandici bijdragen geschreven voor deze bundel. *Omnibus idem*, voor allen dezelfde, is goed gekozen als titel, omdat dit devies van de drost aangaf hoe velen Hooft zagen: als een man die ieder — in de woorden van de redacteur — met 'ongeselecteerde mildheid' tegemoet trad. De artikelen betreffen dan ook de relaties die Hooft onderhield met diverse tijdgenoten en hoe later op zijn werk werd gereageerd. E. K. Grootes gaat tot in nuances na in hoeverre Bredero bevriend was met Hooft. Hij concludeert dat er zonder meer in hun werk van beïnvloeding sprake was, maar dat de mate van intimiteit van de vriendschap (voor wat het zeventiende-eeuwse begrip inhield) moeilijk vast te stellen is. H. Duits onderzoekt zorgvuldig hoe Hooft in zijn biografie van Hendrik IV de vorst tot een *exemplum* maakt en hem idealiseert. De in werkelijkheid machtsbeluste koning, die met alle mogelijke middelen invloed, ja, soevereiniteit in de Republiek nastreefde, wordt in de levensbeschrijving naar de contemporaine historiografische conventie vergde door selectie van feiten heel anders getekend. De voorbeelden die Duits aanhaalt tonen dat overtuigend aan. M. Smits-Veldt bespreekt de verhouding van Hooft en De Groot. Al snel — zo is haar gevolgtrekking — werd de relatie tot 'respect op afstand'. De bewonderde intellectuele banneling maakte het Hooft door zijn onverzoenlijke, verbitterde houding in verband met zijn terugkeer en katholiserende opvattingen zeer moeilijk. A. Leerintveld besteedt aandacht aan Hoofts literaire vriendschap met Huygens. P. Koning probeert de figuur van de Amsterdamse stadssecretaris Daniël Mostart (1592-1646), die met Joost Baeck Hoofts *Nederlandse historiën* in het net afschreef, meer contouren te geven. Zij weet de lezer vooral diens eigen werk voor het Amsterdamse archief van die tijd en het belang van zijn brievenboek voor ogen te stellen. Aardig is haar vergelijking van Mostarts taalgebruik voor ambtelijke stukken en dat in zijn dichtwerk. L. Peeters richt zich op een passage uit Hoofts geschiedenis van het Florentijnse Medici-geslacht, waardoor hij diens verhouding tot Tacitus duidelijker aan kan geven. Hij besteedt echter weinig aandacht aan de bredere ideeënhistorische achtergrond. A. Harmsen bekijkt in het kader van het *Nachleben* hoe de generatie na Hooft hem waardeerde. J. Jansen analyseert uitvoerig het tot stand komen van de brievenuitgave van B. Huydecoper in 1738. De gang van zaken was dat deze, onder andere voor de opgenomen 'Getuigenissen', veel steun ondervond van de Amsterdamse regent Gerard van Papenbroeck en van zijn neef Jacob Elias. Ten slotte meent P. Tuynman in een lang artikel dat Hooft zich, al sprak hij van 'leven op zijn filosofen' op het Muiderslot, nooit van de buitenwereld heeft afgesloten om naar voorbeeld van Montaigne over de dood na te denken. Tuynman richt zich hier en ook in de aan het einde van zijn stuk opgenomen 'bredere aantekeningen' tegen Hoofts biografie door H. W. van Tricht uit 1951 die, aanmerkelijk gereviseerd, in 1980 door hem weer is uitgegeven. Hij wenst geen 'verstoëring' van Hooft, die immers met belangstelling volgde wat er in de wereld gebeurde. Maar deze bezorgdheid lijkt overdreven, gezien de omstandigheid dat Hooft neostoïsche denkbeelden (zo helder in het recente verleden beschreven door G. Oestreich, G. Abel en M. Morford) alleen maar uitdroeg, maar ze daarom nog niet zelf hoefde te praktiseren. Dit zijn specialistische studies voor neerlandici maar sommige kunnen, zoals uit deze bespreking blijkt, ook van nut zijn voor de historicus met culturele en ideeënhistorische belangstelling.